

Laukaan kunta

Kirjaston palveluverkkoselvitys

13.9.2024

Palveluverkkotyöryhmä
13.9.2024

Sisällys

1. Palveluverkkoselvityksen tausta.....	2
2. Kirjaston nykyinen palveluverkko.....	2
3. Palvelutason heikentämisen malli.....	4
4. Palveluverkon leikkaamisen malli.....	8
5. Vaihtoehtojen vertailu.....	12
6. Kuntalaisten kuuleminen ja kannanotot palveluverkkoselvityksen luonnokseen	13
7. Yhteenveto	14

1. Palveluverkkoselvityksen tausta

Laukaan kunnanvaltuusto on hyväksynyt 25.9.2023 talouden tasapainotusohjelman. Tasapainotusohjelmassa on linjattu yhdeksi toimenpiteeksi "Luovutaan kirjastoautosta nykyisen auton elinkaaren päättyessä. Kirjastoverkon ja palvelutason selvitys". Tavoitteeksi on asetettu investointikustannuksista ja toiminnasta saatavat säästöt, ja että kirjastojen määrää ja aukioloaikojen määrää arvioidaan osana vuosittaista talousarviovalmistelua. Säästötavoite v. 2024-2026 on 75.000 euroa.

Laukaan kunnanhallitus on päättänyt 4.3.2024 § 41 perustaa kirjaston palveluverkkotyöryhmän, ja nimennyt siihen edustajansa. Päätös sisältää myös määräyksen sivistyslautakunnalle nimetä omat edustajansa työryhmään. Sivistyslautakunta on kokouksessaan 19.3.2024 § 30 nimennyt ryhmään omat edustajansa.

Työryhmään on kuulunut seuraavat henkilöt:

- Tero Eskonen, puheenjohtaja, sivistyslautakunta
- Mikko Saranen, sivistyslautakunta
- Anne Leinonen, kunnanhallitus
- Jussi Silpola, sihteeri, sivistysjohtaja
- Minna Puntala, kirjastopalveluiden johtaja
- Katariina Siironen, kirjaston henkilöstön edustaja
- Jukka Lummelahdi, pääluottamusmies, henkilöstön edustaja
- Minna Hallman, pääluottamusmies, henkilöstön edustaja

Työryhmä on kokoontunut 13.9.2024 mennessä seitsemän kertaa, ja kokouksissaan perehtynyt Laukaan kirjastopalveluiden nykytilaan ja suunnitellut talouden tasapainotusryhmän taloudellisen tavoitteen mukaisia vaihtoehtoratkaisuja kirjastopalveluiden järjestämiseksi tulevina vuosina.

Työryhmä on päättänyt tehdä vaihtoehdoista kuntaliiton ennakkovaikutusten arvioinnin mallin mukaiset arvioinnit, järjestää palveluverkkoselvityksen luonnosvaiheessa kuulemismahdollisuuden henkilöstölle 25.8.2024 ja kuntalaisille 27.8.-12.9.2024 (sähköinen palautepalvelu), sekä viimeistellä työn näiden kuulemisten jälkeen niin, että sivistyslautakunta tekee esityksen kunnanhallitukselle kirjaston palveluverkkoratkaisuksi 24.9.2024. Näin ollen ratkaisu on mahdollista huomioida osana v. 2025 talousarviovalmistelua.

Tässä selvityksessä on kartoitettu vaihtoehtoisia malleja kirjastopalveluiden toteuttamiseksi huomioiden talouden tasapainotusohjelma sekä kirjastopalvelun mahdollisimman laadukas järjestäminen kuntalaisille.

2. Kirjaston nykyinen palveluverkko

Laukaan kirjastoissa on v. 2024 vakihenkilöstöä 10 henkilöä (kirjastopalveluiden johtaja 1, pääkirjaston henkilöstö 5, kirjastoauton työntekijä 1, lähikirjastot 3 työntekijää). Osastonjohtajan työt on tällä hetkellä jaettu sisäisesti ja Lievestuoreen kirjastossa on yhden kirjastovirkailijan vaje eli henkilöstössä on kahden hengen vaje tarvittavaan henkilöstömäärään nähden vuonna 2023.

Laukaan pääkirjasto (palveluaika ja itsepalveluaika)

Laukaan pääkirjasto sijaitsee Laukaan kuntakeskuksessa ja sen asiakas-, käynti- ja lainamäärät sekä sijoitettu kokoelma (Laukaassa kelluva kokoelma) on Laukaan suurin. Pääkirjastolla sijaitsee myös kirjaston

varastokokoelma. Pääkirjastolla on asiakkaille useita varattavia tiloja. Toistaiseksi käytössä on palveluaika sekä itsepalveluaika aamupäivisin. Omatoimikirjasto rakennetaan vuoden 2024 aikana. Kirjaston yleisötapahtumista suuri osa toteutetaan pääkirjastolla, mutta niitä pyritään jalkauttamaan myös lähikirjastoihin ja kouluyhteistyön päätoteuttajat ovat tällä hetkellä pääkirjastolaisia. Palveluaikoja on jouduttu supistamaan v. 2023 aikana, mutta tätä on kompensoitu aamupäivän itsepalveluajoilla.

Kirjastoauto

Laukaan kirjastoauto kiertää viikoittain kyliä ja sillä on 41 pysäkkiä. Kirjastoauto on erityisen tärkeä senioreille sekä koulu- ja päiväkotiyhteistyölle. Palveluajaksi nähden kirjastoauton lainaluvut ovat hyvät. Kirjastoauton jatko on avoinna, mutta vanhan auton elinkaaren jälkeisen toiminnan takaisi parhaiten kirjastoautotyyppinen ratkaisu, ei pakettiauto (ei asiointimahdollisuutta sisällä, vaatii 2 työntekijää pop-up-versiona), myöskään kirjakassipalvelu ei vastaa kirjastoautopalvelua ja on työläs (pelkääntään kouluille ja päiväkodeillekin suunnattuna, kotipalvelu taas vaatisi resursseja aivan eri tavalla). Kirjastoautolla on merkittävä sosiaalinen merkitys käyttäjilleen.

Kirjastoautoa koskien on tehty asiakaskysely v. 2022 (Litteenä) sekä osana kirjaston kehittämissuunnitelmaa on käyty läpi erilaisia vaihtoehtoja kirjastoautopalvelun toteuttamiseksi.

Leppäveden lähikirjasto (palveluaika ja omatoimiaika)

Leppäveden kirjaston tärkeä asiakasryhmä ovat lapsiperheet ja sen käyttö painottuu iltoihin ja viikonloppuihin. Seniorikansalaisia käy paljon ja he käyttävät usein palveluaikaa (esim. lehdet). Koululuokat asioivat harvakseltaan. Päiväkodit käyttävät säännöllisesti palveluita (Leppäveden alueella on monta päiväkotia). Henkilöresurssia kaivataan lukemisharrastuksen edistämiseen ja muuhun kouluyhteistyöhön.

Vihtavuoren lähikirjasto (palveluaika ja omatoimiaika)

Koulu käyttää kirjastoa todella paljon ja asiakkaat ovat tottuneita omatoimikäyttäjiä. Palveluaikaa kaivataan, koska kaikkia asioita ei voi hoitaa omatoimiajalla (maksut ym. selviteltävät, alle 15-v. omatoimiluvat ym.). Palvelupäivät ovat hyvin tiiviitä työskentelypäiviä henkilökunnalle, koska järjesteltävää on paljon. Henkilöresurssia kaivataan lukemisharrastuksen edistämiseen ja muuhun kouluyhteistyöhön.

Liestuoreen lähikirjasto (palveluaika ja omatoimiaika)

Liestuore on maantieteellisesti kaukana: muihin Laukaan kirjastoihin on matkaa ja huonot julkiset liikenneyhteydet. Kirjaston käyttö tasaista, yhtä selkeää asiakasryhmää ei nouse esille. Koululuokat käyttävät aktiivisesti omatoimikirjastoa, mutta tarvitsevat myös palvelua (pin-koodit ym.). Palveluajoina koulun jälkeen lapset ja nuoret oleskelevat kirjastossa: odottavat bussia, tekevät läksyjä, pelaavat tietokoneilla, leikkivät, viettävät aikaa. Omatoimiaikaan ei tätä toimintaa ole ja Lievestuoreella on muihin toimipisteisiin verrattuna haettu vähemmän omatoimilupia lapsille. On tärkeää, että lapsilla ja nuorilla on jokin paikka mihin mennä, muita paikkoja kirjastoa lukuun ottamatta ei kylällä juuri ole. Oleskelusta ei ole aiheutunut ongelmia.

Kouluyhteistyö ollut aiemmin ollut kaikissa lähikirjastoissa nykyistä aktiivisempaa ja siihen tarvittaisiin selvästi henkilöresurssia. Nykyään kirjavinkkaukset ovat pitkälti pääkirjaston kahden työntekijän vastuulla. Edelleen lähikirjastoista tilataan aktiivisesti esim. kirjapaketteja ja koulusarjakirjoja.

Palveluajat ovat vähentyneet myös lähikirjastoissa, esimerkkinä Lievestuoreen kirjasto:

- Vuoden 2021 alussa palveluaikaa 5 pv / 28 h per viikko
- Vuoden 2021 lopussa palveluaikaa 4 pv / 20 h per viikko
- Vuonna 2024 palveluaikaa 3 pv / 15 h per viikko

3. Palvelutason heikentämisen malli

Mallin keskeiset toimenpiteet

Mallin tavoitteena on toteuttaa talouden tasapainotusohjelman mukaiset säästöt. Vaikutukset tulevat kohdistumaan ensisijaisesti palvelutasoon eri yksiköissä. Talouden tasapainotusohjelman tavoite on tehdä säästötoimenpiteitä 75.000 euron edestä v. 2024-2026.

Keskeisin säästöjä tuova toimenpide olisi, että kirjaston henkilöstön osalta ei täytetä kahta avoimena olevaa tehtävää toistaiseksi, vaan palvelut järjestetään palvelutasoa heikentämällä, siten että alennettu henkilöstömäärä saadaan riittämään. Verrattuna v. 2022 tilinpäätösvuoteen, saavutetaan vuosittain n. 64.000 euron säästöt (2 HTV).

Osana ratkaisua toteutettaisiin Leppäveden kirjaston palveluiden siirtäminen uusiin tiloihin. Nykyisen kirjaston kiinteistön todelliset käyttökustannukset kunnalle ovat 30.000 euroa vuodessa. Laukaan vuokratodit on rakennuttamassa kiinteistöä Leppäveden taajamaan, ja kyseiseen kiinteistöön sijoittuvan, n. 110 m² kirjastotilan vuotuiseksi vuokratuloksi on arvioitu yhdessä vuokratien kanssa muodostuvan n. 18.000 euroa vuodessa. Lisäksi puhtaanapitokuluja ja muita käyttökustannuksia arvioidaan syntyvän n. 18 000 euroa vuodessa.

Tällä ratkaisulla kirjastopalveluiden kustannukset kasvavat 6.000 vuodessa. Tämä ratkaisu kuitenkin mahdollistaa nykyisen kirjaston kiinteistön ja tontin vuokraamisen tai myymisen eteenpäin sekä kirjastopalvelun jatkumisen Leppäveden kasvavassa taajamassa lähipalveluna. Odotettavissa oleva myyntitulo nykyisen kirjaston tontin myymisestä voi tontin sijainnin ja koon perusteella arvioida olevan noin 240.000 euroa.

Kolmantena kokonaisuutena tässä ratkaisumallissa kirjastoauto jatkaa toimintaansa nykyisen elinkaarensa päättymiseen asti puolitetulla palvelutasolla. Näin saadaan pidennettyä auton käyttöikä. Säästön arvioidaan olevan vuodessa n. 8.500 euroa koostuen lähinnä huolto- ja polttoainekuluista. Samalla esitetään sivistyspalveluiden investointiosaan lisättäväksi 30.000 euron varausta käytetyn ja hyväkuntoisen korvaavan auton hankintaan. Kirjaston kehittämissuunnitelmassa on tehty kartoitusta erilaisista ratkaisuista kirjastoautopalvelun jatkolle. Työryhmän arvio on, että kustannustehokkain ja hinta-laatusuhteeltaan paras ratkaisu olisi käytetyn, täysimittaisen ja hyväkuntoisen kirjastoauton hankinta.

Lähikirjastojen toiminta jatkuu, mutta kirjastojen yleinen palvelutaso heikkenee, ja näkyy esimerkiksi palveluaikojen, tapahtumien yms. supistuksina. Kirjastoauton palvelutason puolittaminen heikentää saavutettavuutta, mutta palvelua ei lakkautettaisi kokonaan.

- Kirjaston vuokratulujen kasvu	-6.000 euroa/vuosi
- Kirjaston kiinteistön myynti	+240.000 euroa/kertaerä
- Henkilöstösäästö	+64.000 euroa/vuosi
- Kirjastoauton palvelutason puolittaminen	+ 8.500 euroa/vuosi
- Vanhan kirjastoauton myyntitulo	+10.000

Investoinnit

- Varaus käytetyn, hyväkuntoisen kirjastoauton hankinnalle	-30.000 euroa, kertaerä
- Leppäveden kirjaston uusien tilojen tarvittava kalustoinvestointi	-30.000 euroa, kertaerä

Toimenpideaikataulu

Leppäveden kirjasto siirtyy uusiin tiloihin vuoden 2026 alusta, tai kun Laukaan vuokratien kiinteistö valmistuu. Kirjaston henkilöstön 2 htv:n säästö ja sen vaatima palvelutason säätö toteutetaan toistaiseksi, alkaen välittömästi. Kirjaston palvelutaso (aukioloajat, palveluajat, kirjastoauton palvelu) ja henkilöstön tehtäväkokonaisuudet suunnitellaan ja mitoitetaan vakituisesti uuden henkilöstömäärän mukaisesti. Leppäveden kirjaston tiloissa toimiva hyvinvointialue (neuvolapalvelut) tulee pitää ajan tasalla mahdollisista kiinteistöä koskevista muutossuunnitelmista.

Kuntalais- ja lapsivaikutukset

- Terveys ja hyvinvointi
 - Palvelutason heikentyminen tarkoittaa koulu- ja päiväkotiyhteistyön sekä lukutaidon edistämistyön heikentymistä, kirjavinkkausten vähenemistä tai loppumista joiltain kouluilta tai ikäluokilta. Palveluverkon ja kirjastojen sekä kirjastoauton säilyttäminen mahdollistaa kuitenkin lukutaitotyön toteuttamisen käytettävissä olevien resurssien puitteissa.
 - Kirjastoauton toiminnan puolittaminen heikentää palvelun saavutettavuutta.
 - Palveluaikojen lyhentyminen tarkoittaa mm. henkilökohtaisen palvelun, tiskityön, puhelinvastaamisen, kirjastonkäytön neuvonnan heikentämistä.
 - 2 työntekijän pysyvä vähentäminen on 17% kokonaishenkilöresurssista.
 - Kirjastoverkon ja kirjastoauton palvelun jatkuminen takaa suurelle osalle kuntalaisista kirjaston lähipalveluna, huomioiden myös kirjaston roolin ei-kaupallisena, kaikille avoimena kulttuurin ja kohtaamisen tilana.
- Yhdenvertaisuus
 - Palvelutaso laskee kirjastoauton palvelua käyttävien keskuudessa muita enemmän.
 - Kirjastoverkon ylläpito tukee yhdenvertaisuutta. Kirjastoauton palvelun varassa olevien osalta palvelutaso laskee enemmän.
- Työllisyys ja työelämä
 - Vähennetyllä henkilöstöresurssilla esim. harjoittelijoiden ja TET-oppilaiden ohjaamiselle ei ole edellytyksiä.
- Tietoyhteiskuntataidot
 - Henkilökohtaisen palvelun resurssin leikkaaminen heikentää ja vähentää neuvontaa, ohjausta ja tapahtumia.
- Turvallisuus
 - Palvelurakenteeseen nähden alimitoitettu henkilöstömäärä vaikuttaa työolosuhteisiin.
 - Yksin työskentely on turvallisuusriski kirjastoympäristössä. Tämä edellyttää työn suunnittelua työsuojelun näkökulmasta yksin työskentelyä välttämällä.
- Palvelujen taso, kattavuus ja saatavuus kuntalaisnäkökulmasta
 - Säilyvät lähikirjastojen osalta ennallaan, kirjastoauton palvelualueen osalta puolittuu, mutta ei lopu kokonaan.
 - 2 HTV vähennys henkilöstöresurssiin ja sen vaikutus palvelutasoon on arvioitu eri näkökulmista aiemmissa kohdissa

Ympäristövaikutukset

- Ihmisten elinolot, terveys ja viihtyvyys
 - Siltä osin kun palvelun taso tai laajuus heikkenee, vaikutus on negatiivinen.
- Maaperä, luonnon monimuotoisuus, ilmasto
 - Ei vaikutusta
- Maisema, kulttuuriperintö
 - Ei vaikutusta

Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

- Toimivaltamuutokset
 - Ei vaikutusta
- Uudenlaiset palvelujen tuottamistavat
 - Ei vaikutusta
- Organisaation tehtävien määrä, laatu tai menettelytavat
 - Tehostuu, kirjastoauton kirjastonhoitaja-kuljettajan työpanoksesta noin 50% korvaamaan avoimeksi jääviä 2 htv:tä
- Henkilöstön määrä, asema ja osallisuus
 - 2 HTV vakanssit täyttämättä, ei muuta vaikutusta
 - Henkilöstön työn kuormittavuus lisääntyy tuntuvasti. Työtehtäviä ja palveluita on priorisoitava.
- Organisaation hallinnolliset tehtävät
 - Ei vaikutusta

Taloudelliset vaikutukset

- Väestöryhmien ja kotitalouksien asema ja käyttäytyminen
 - Puolittaa palvelutason kirjastoauton palvelualueella
- Yritysten toiminta
 - Ei vaikutusta
- Kunnallistalouden rahoitus, voimavarojen käyttö, työllisyys ja tuottavuus
 - Tehostaa kunnan voimavarojen käyttöä
- Palvelutuotannon muutos
 - Ei vaikutusta
- Vaikutukset käyttötalouteen (- = lisäkuluja, += säästöä tai tuloa)

○ Kirjaston vuokratulujen kasvu	-6.000 euroa/vuosi
○ Henkilöstösäästö 2 HTV	+64.000 euroa/vuosi
○ Kirjastoauton palvelutason puolittaminen	+ 8.500 euroa/vuosi

	+66.500 euroa/vuosi
○ Leppäveden kirjaston kiinteistön myynti	+240.000 euroa/kertaerä
○ Vanhan kirjastoauton myynti	+10.000 euroa/kertaerä
- Vaikutukset investointeihin
 - Varautuminen käytetyn hyväkuntoisen kirjastoauton hankintaan -30.000
 - Leppäveden kirjaston uusien tilojen tarvittava kalustoinvestointi -30.000

Yhteenveto vaikutusten arvioinnista

	Plusat	Miinukset
Kuntalais- ja lapsivaikutukset	Palvelut säilyvät lähipalveluna lähes nykyisessä laajuudessaan	Palvelutason lasku vaikuttaa erityisesti henkilökohtaisen palvelun vähenemiseen, sekä lasten ja nuorten lukemisen edistämiseen
Ympäristövaikutukset	ei ympäristövaikutuksia	ei ympäristövaikutuksia
Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset	Henkilöstön käytön priorisointi	Henkilöstön kuormittuminen
Taloudelliset vaikutukset	Toimenpiteinä 2 HTV vähennys, kirjastoauton palvelun puolittaminen, palveluaikojen ja toiminnan vähentäminen. Talouden tasapainotusohjelman tavoite säästöistä ylittyi, säästö vuodessa 66.500 euroa + mahdollinen myyntitulo vanhan kirjaston tontista Leppävedellä ja kirjastoautosta 250.000 euroa	Investointivaraukset 60.000 euroa.

4. Palveluverkon leikkaamisen malli

Mallin keskeiset toimenpiteet

Palveluverkon supistamisen kannalta vaihtoehtoja on seuraavasti.

- Jokaisessa vaihtoehtokokonaisuudessa lähtökohtana on, että kirjasto toimii 2 htv pienemmällä henkilöresurssilla kuin v. 2022, minkä voi arvioida olevan 64.000 euron kustannussäästö v. 2022 toimintavuoteen verrattuna.
1. Kirjastoautosta luopuminen välittömästi.
 - Ratkaisulla vältettäisiin ylläpito- ja huoltokulut, polttoainekustannukset, ja yhden kirjastonhoitajan työpanos vapautuisi 100% kirjaston muihin työtehtäviin. Jos lähtökohtana on, että myös mahdollista käytetyn kirjastoauton hankintaa ei toteuteta, ei tehdä varauksia investointeihin. Tällä ratkaisulla saatava käyttötalouden säästö olisi 17.000 €/vuosi. Taajamien ulkopuolella asuvien kirjastopalvelun saavutettavuus heikkenisi merkittävästi. Kirjastoauton myynnistä voi olettaa huutokaupassa saatavan n. 10.000 euroa.
 2. Yhden lähikirjaston toiminnan lopettaminen
 - Lievestuoreen kirjaston vuotuiset toimintakustannukset ovat 129.070 euroa. Käytännössä ainoa säästöpotentiaali ovat lehdet 5.000 euroa vuodessa. Henkilöstö siirtyisi työskentelemään muihin kirjastoyksiköihin. Tila kuitenkin on osana koulun tiloja ja tiloista ei ole saatavissa säästöä koko kunnan mittakaavassa. Aineisto on kelluva, joten aineistomäärärahoistakaan ei saada säästöä. Lievestuoreella asuvien kirjastopalvelun saavutettavuus kärsisi merkittävästi palvelun ollessa oman kunnan alueella lähimmillään Vihtavuoreessa n. 24 km päässä. Tällä hetkellä Lievestuoreen lähikirjaston keskimääräinen vuosittainen lainausmäärä on 36.900 lainaa. Kirjaston sijainti koulun yhteydessä on merkittävä tekijä koululaisten lukemisen edistämisen kannalta. Jos kirjastoauto jatkaisi toimintaa, sillä voitaisiin paikata jonkin lähikirjaston lakkauttamisen aiheuttamaa palvelutason laskua.
 - Vihtavuoren kirjaston vuotuiset toimintakustannukset ovat 22 020 euroa (ei sis. henkilöstömenoja, yhteinen hlökunta Leppäveden kanssa). Käytännössä ainoa säästöpotentiaali ovat lehdet 4.000 euroa vuodessa. Henkilöstö siirtyisi työskentelemään muihin kirjastoyksiköihin. Tila kuitenkin on osana koulun tiloja eikä tiloista ole saatavissa säästöä koko kunnan mittakaavassa. Aineisto on kelluva, joten aineistomäärärahoistakaan ei saada säästöä. Vihtavuoreessa asuvien kirjastopalvelun saavutettavuus kärsisi palvelun ollessa oman kunnan alueella lähimmillään kirkonkylässä tai Leppävedellä n. 7 km päässä. Tällä hetkellä Vihtavuoren lähikirjaston keskimääräinen vuosittainen lainausmäärä on n. 43.100 lainaa. Kirjaston sijainti koulun yhteydessä on merkittävä tekijä koululaisten lukemisen edistämisen kannalta. Jos kirjastoauto jatkaisi toimintaa, sillä voitaisiin paikata jonkin lähikirjaston lakkauttamisen aiheuttamaa palvelutason laskua.
 - Leppäveden kirjaston vuotuiset toimintakustannukset ovat 136.560 euroa. Leppäveden kirjaston säästöpotentiaali ovat tilojen todelliset käyttökustannukset ovat vuodessa 30.000 euroa ja lehdet 5.000 euroa vuodessa. Henkilöstö siirtyisi työskentelemään muihin kirjastoyksiköihin. Aineisto on kelluva, joten aineistomäärärahoista ei saada säästöä. Leppävedellä asuvien kirjastopalvelun saavutettavuus kärsisi palvelun ollessa oman kunnan alueella lähimmillään Vihtavuoreessa n. 7 km päässä. Tällä hetkellä Leppäveden lähikirjaston vuosittainen lainausmäärä on keskimäärin 53.200 lainaa. Jos kirjastoauto jatkaisi toimintaa, sillä voitaisiin paikata jonkin lähikirjaston lakkauttamisen aiheuttamaa palvelutason laskua. Leppäveden taajama on tällä

hetkellä Laukaan eniten ja nopeimmin kasvava taajama, ja palveluntarve tulevina vuosina ei ole laskeva. Kirjaston kehittämissuunnitelmassa on tehty kartoitusta erilaisista ratkaisuista kirjastoautopalvelun jatkolle. Työryhmän arvio on, että kustannustehokkain ja hintalaatusuhteeltaan paras ratkaisu olisi käytetyn, täysimittaisen ja hyväkuntoisen kirjastoauton hankinta, jos kirjastoautopalvelulla aiotaan korvata jonkin lähikirjaston toiminnan lakkauttaminen. Huomioitavaa on, että HVA:n neuvolapalvelut järjestetään kirjaston kanssa samassa kiinteistössä, ja HVA on vuokralaisena kunnan tiloissa. Lähikirjastoista ainoastaan Leppäveden kirjaston lakkauttaminen toisi todellisia kustannussäästöjä.

Toimenpideaikataulu

- Kaikki toimenpiteet ovat toteutettavissa alle vuoden varoitusajalla.

Kuntalais- ja lapsivaikutukset

- **Terveys ja hyvinvointi**
 - Kirjastoautopalvelun tai lähikirjastopalvelun lakkauttamisella voi arvioida olevan olemassa olevan asiakaskunnan hyvinvointiin kielteisiä vaikutuksia. Kirjastoautopalvelua käyttävät paljon haavoittuvassa asemassa olevat, joilla omat asiointiedellytykset taajamien lähikirjastoissa ovat rajoittuneet.
 - Jonkin lähikirjaston toiminnan lopettaminen edellyttäisi korvaavan palvelun järjestämistä kirjastoautolla. Koulu- ja päiväkotien edellytykset kyseisessä taajamassa kirjaston käyttöön ja lukemisen edistämiseen heikentyisivät merkittävästi.
- **Yhdenvertaisuus**
 - Kirjastoautopalvelun tai lähikirjastopalvelun lakkauttamisella voi arvioida olevan olemassa olevan asiakaskunnan yhdenvertaisuuteen kielteisiä vaikutuksia. Kirjastoautopalvelua käyttävät paljon haavoittuvassa asemassa olevat, joilla omat asiointiedellytykset taajamien lähikirjastoissa ovat rajoittuneet.
- **Työllisyys ja työelämä**
 - Ei vaikutuksia
- **Tietoyhteiskuntataidot**
 - Lähikirjastopalvelun lakkauttamisella voi arvioida olevan olemassa olevan asiakaskunnan tietoyhteiskuntataitoihin kielteisiä vaikutuksia. Lähikirjastot ovat osalle käyttäjäkunnasta tärkeä paikka päästä käyttämään yhteiskunnan sähköisiä palveluita ja saada opastusta niiden käyttöön.
- **Turvallisuus**
 - Lähikirjasto tarjoaa turvallisen tilan ajanvietolle ja oleskelulle kaikenikäisille. Jos se lakkautetaan, kyseisestä taajamasta poistuu kyseinen mahdollisuus.
- **Palvelujen taso, kattavuus ja saatavuus kuntalaisnäkökulmasta**
 - Kirjastoautopalvelun tai lähikirjastopalvelun lakkauttamisella voi arvioida olevan olemassa olevan asiakaskunnan saaman palvelun tasoon, kattavuuteen ja saatavuuteen erittäin kielteisiä vaikutuksia.
 - Kirjastoautopalvelua käyttävät paljon haavoittuvassa asemassa olevat, joilla omat asiointiedellytykset kirjastoissa ovat rajoittuneet.

- Palvelujen keskittäminen nykyistä harvempiin yksiköihin parantaa henkilöstöresurssitilannetta, ja sikäli ratkaisulla voi arvioida olevan myös positiivisia vaikutuksia jatkavien yksiköiden toimintaan.

Ympäristövaikutukset

- Ihmisten elinolot, terveys ja viihtyvyys
 - Kirjastoautopalvelun tai lähikirjastopalvelun lakkauttamisella voi arvioida olevan olemassa olevan asiakaskunnan elinoloihin ja viihtyvyyteen erittäin kielteisiä vaikutuksia.
 - Kirjastoautopalvelua käyttävät paljon haavoittuvassa asemassa olevat, joilla omat asiointiedellytykset kirjastoissa ovat rajoittuneet.
- Maaperä, luonnon monimuotoisuus, ilmasto
 - Ei vaikutusta
- Maisema, kulttuuriperintö
 - Kirjasto on merkittävä kulttuurin edistämisen palvelu. Palvelutason laskeminen lakkauttamalla jonkin lähikirjaston tai kirjastoauton palvelu, on suora leikkaus kulttuuriperintöön.

Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

- Toimivaltamuutokset
 - Ei vaikutusta
- Uudenlaiset palvelujen tuottamistavat
 - Ei vaikutusta
- Organisaation tehtävien määrä, laatu tai menettelytavat
 - Tehtävien määrä kokonaisuutena ei muutu, mutta menettelytapoja muutettava, esim. lähikirjastojen ja kirjastoauton tekemän koulu yhteistyön korvaaminen, mahdolliset muuta kirjastoautopalvelua korvaavat toimintamallit.
 - Yksiköiden määrän vähentyessä henkilöstöresurssi jakautuu jatkavien yksiköiden kesken. Tämä parantaa näiden palvelutasoa ja vähentää työtehtävien priorisoinnin tarvetta.
- Henkilöstön määrä, asema ja osallisuus
 - Määrään ei muutoksia, toimipisteet saattavat muuttua, osallisuuteen ei vaikutusta.
 - Henkilöstön pitovoima palveluverkon karsintatilanteessa voi heikentyä
 - Henkilöstömitoitus mahdollistaa erilaisia palvelutapoja
- Organisaation hallinnolliset tehtävät
 - Yksiköiden vähetessä hallinnollisten tehtävien määrä vähenee

Taloudelliset vaikutukset

- Väestöryhmien ja kotitalouksien asema ja käyttäytyminen
 - Taajaman palvelutaso vaikuttaa kuntaan muuttavien asuinpaikan valintaan. Esim. Leppäveden kirjaston lakkauttamisella voisi arvioida olevan negatiivisia vetovoimavaikutuksia, ja nykyisten asukkaiden asiointisuunta voisi kääntyä aiempaa enemmän Jyväskylän suuntaan.
- Yritysten toiminta
 - Ei vaikutusta
- Kunnallistalouden rahoitus, voimavarojen käyttö, työllisyys ja tuottavuus
 - Palveluverkon supistaminen tehostaisi kunnan voimavarojen käyttöä ja henkilöstön työpanoksen kohdentamiseen olisi enemmän vaihtoehtoja.
- Palvelutuotannon muutos

- Palvelu heikkenee. Kirjastoautolle on olemassa korvaavia toimenpiteitä, mutta nekin vaativat investointeja.
- Vaikutukset käyttötalouteen (- = lisäkuluja, += säästöä tai tuloa)
 - Kirjastoautopalvelun lopettaminen + 17.000 euroa/vuosi
 - (Lievestuoreen kirjaston toiminnan lopettaminen + 5.000 euroa/vuosi)
 - (Vihtavuoren kirjaston toiminnan lopettaminen + 4.000 euroa/vuosi)
 - Leppäveden kirjaston toiminnan lopettaminen + 35.000 euroa/vuosi
 - 2 HTV pysyvä henkilöstövähennys + 64.000 euroa/vuosi

 - Kirjastoauton myynti, arvio +10.000 euroa, kertaerä
 - Leppäveden kirjaston kiinteistön myynti +240.000 euroa, kertaerä
 - (Varautuminen käytetyn hyväkuntoisen kirjastoauton hankintaan -30.000)
- Vaikutukset investointeihin
 - Jos jokin lähikirjasto lakkautetaan, olisi uusittava kirjastoauto, ja tämä edellyttäisi vähintään 30.000 euron varausta investointeihin mahdollisen käytetyn ja hyväkuntoisen kirjastoauton hankkimiseen. Uuden kirjastoauton hankintaan tulisi varata n. 500.000 euroa.

Yhteenveto vaikutusten arvioinnista

	Plussat	Miinukset
Kuntalais- ja lapsivaikutukset	Palvelujen keskittäminen parantaa palvelun tasoa jatkavissa toimipisteissä	Lakkautettavan lähikirjaston tai kirjastoauton palvelun varassa olleiden kuntalaisten merkittävä palvelutason heikennys
Ympäristövaikutukset	ei ympäristövaikutuksia	ei ympäristövaikutuksia
Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset	Henkilöstöresurssin siirtyminen parantaa henkilöstön asemaa jatkavissa yksiköissä, hallinnolliset tehtävät vähenevät jonkin verran	Toimintamalleja kehitettävä korvaamaan lakkautettavia palveluita
Taloudelliset vaikutukset	<p>Kirjastoautopalvelun lakkauttaminen ja 2 HTV säästö Talouden tasapainotusohjelman tavoite säästöistä ylittyy, säästö vuodessa 81.000 euroa, mahdollinen myyntitulo kirjastoautosta 10.000 euroa.</p> <p>TAI</p> <p>Leppäveden kirjaston lakkauttaminen ja 2 HTV säästö: Talouden tasapainotusohjelman tavoite ylittyy, säästö vuodessa 99.000 euroa, ,mahdollinen myyntitulo vanhan kirjaston tontista Leppävedellä 240.000</p> <p>TAI</p> <p>Leppäveden kirjaston ja kirjastoautopalvelun lakkauttaminen ja 2 HVT säästö Talouden tasapainotusohjelman tavoite säästöistä ylittyy, säästö vuodessa 117.000 euroa, mahdollinen myyntitulo vanhan kirjaston tontista Leppävedellä 240.000 ja kirjastoautosta 10.000 euroa.</p>	Jos kirjastoautopalvelulla korvataan lakkautuvan lähikirjaston palvelua, investointiin varattava 30.000

5. Vaihtoehtojen vertailu

	Palvelutason heikentämisen malli		Palveluverkon leikkaamisen malli	
	Plussat	Miinukset	Plussat	Miinukset
Kuntalais- lapsivaikutukset ja	Palvelut säilyvät lähipalveluna nykyisissä toimipisteissä	Palvelutason lasku vaikuttaa erityisesti henkilökohtaisen palvelun vähenemiseen, sekä lasten ja nuorten lukemisen edistämiseen	Palvelutasoa pystytään parantamaan jatkavissa yksiköissä	Lakkautettavan lähikirjaston tai kirjastoauton palvelun varassa olleiden kuntalaisten merkittävä palvelutason heikennys
Ympäristövaikutukset	ei ympäristövaikutuksia	ei ympäristövaikutuksia	ei ympäristövaikutuksia	ei ympäristövaikutuksia
Organisaatio- henkilöstövaikutukset ja	Henkilöstön käytön priorisointi	Henkilöstön kuormittuminen	Henkilöstöresurssin siirtyminen parantaa henkilöstön asemaa jatkavissa yksiköissä, hallinnolliset tehtävät vähenevät jonkin verran	Toimintamalleja kehitettävä korvaamaan lakkautettavia palveluita
Taloudelliset vaikutukset	Toimenpiteinä 2 HTV vähennys, kirjastoauton palvelun puolittaminen, palveluaikojen ja toiminnan vähentäminen. Talouden tasapainotusohjelman tavoite säästöistä , säästö vuodessa 66.500 euroa + mahdollinen myyntitulo vanhan kirjaston tontista Leppävedellä ja kirjastoautosta 250.000	Investointivaraukset 60.000 euroa, käytetyn kirjastoauton hankinta ja Leppäveden kirjaston kalustoinvestointi.	Kirjastoautopalvelun lakkauttaminen ja 2 HTV säästö Talouden tasapainotusohjelman tavoite säästöistä ylittyy, säästö vuodessa 81.000 euroa, mahdollinen myyntitulo kirjastoautosta 10.000 euroa. TAI Leppäveden kirjaston lakkauttaminen ja 2 HTV säästö: Talouden tasapainotusohjelman tavoite ylittyy, säästö vuodessa 99.000 euroa, ,mahdollinen myyntitulo vanhan kirjaston tontista Leppävedellä 240.000 TAI Leppäveden kirjaston ja kirjastoautopalvelun lakkauttaminen ja 2 HVT säästö Talouden tasapainotusohjelman tavoite säästöistä ylittyy, säästö vuodessa 117.000 euroa, mahdollinen myyntitulo vanhan kirjaston tontista Leppävedellä 240.000 ja kirjastoautosta 10.000 euroa.	Jos kirjastoauto-palvelulla korvataan lakkautuvan lähikirjaston palvelua, investointiin varattava 30.000

6. Kuntalaisten kuuleminen ja kannanotot palveluverkkoselvityksen luonnokseen

Hallintolain 41 § mukaan kunnallisessa päätöksenteossa tulee varata vaikuttamismahdollisuus osallisille. Säännöksen taustalla on perustuslaista tuleva velvoite edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. Kun päätetään kunnan palveluverkosta, on lähtökohtaisesti kysymys asiasta, jonka ratkaisulla voi olla vaikutus useiden henkilöiden elinympäristöön, tai muihin oloihin, joten työryhmä on toteuttanut vaikuttamismahdollisuuksien varaamisen kuntalaisille tämän lakipykälän nojalla.

Kuuleminen toteutettiin niin, että palveluverkkosuunnitelman luonnos julkaistiin kunnan internet - sivustolla 28.8.2024. Sivuilla julkaistiin myös tiivistelmä selvityksestä, sekä videoitu esittely selvityksestä. Selvityksestä julkaistiin myös lehti uutinen paikallislehdessä 29.8.2024. Kunnan sähköiseen palautekanavaan avatun erillisen palautejärjestelmän kautta oli mahdollista jättää kannanottoja kirjallisesti 12.9.2024 asti. Kannanottoja tuli myös kunnan yleisen palautekanavan kautta sekä kirjeitse, ja nämä kaikki on huomioitu selvitystyön loppuraportissa. Erikseen mainittakoon yhteisöjen palautteet, joista Leppäveden kyläyhdistyksen kokoama Leppäveden lähikirjaston säilyttämistä puolustava adressi, jossa oli 160 nimeä. Lisäksi yhteisöjen puolesta palautetta antoivat Leppäveden alakoulun vanhempaintoimikunta, Vihtavuori/Leppävesi MLL paikallisyhdistys, sekä vanhusneuvosto.

Erilaisia kannanottoja tuli kaikkiaan 95 kappaletta. Niistä 86:ssä kannatettiin Leppäveden kirjaston säilyttämistä ja 11:ssä kirjastoautopalvelun säilyttämistä. Osassa kannanotoista kannatettiin näitä molempia. Yhdessäkään kannanotossa ei kannatettu palvelun keskittämistä niin, että Leppäveden kirjasto ja kirjastoautopalvelu lakkautettaisi. Erillisiä kehittämis- ja säästöehdotuksia tuli seuraavasti:

- Itsepalveluaikojen lisääminen
- Palveluaikojen vähentäminen
- Kirjastoauton kierron harventaminen
- Aukioloaikojen ja valikoiman supistaminen
- Leppäveden kirjastotilojen myynti ja uusiin tiloihin kerrostaloon
- Kirjaston palvelujen kehittäminen, mainostaminen, satutunnit
- Henkilökunnan läsnäoloaikoja voi vähentää
- Palveluaikaa voi vähentää, omatoimiaikaa lisätä
- Säästöt kohdistettava pääkirjastoon omatoimiaikaa lisäämällä
- Jos kirjasto suljetaan, voisiko varaukset hakea kaupasta postipakettien tavoin?
- Palveluaikoja ja henkilökuntaa voi vähentää
- Neuvolan jatkoedellytyksistä huolehdittava
- Kirjastoauto olisi riittävä myös Leppävedelle
- Omatoimiaikaa pitäisi laajentaa
- Omatoimiaikaa lisää, palveluaikoja pois
- Karsintaa toissijaisista palveluista: urheiluvälineet yms.
- Seutuvaraukset maksullisiksi ja myöhästymismaksuihin korotuksia

Yhteenvetona kuntalaisten kuulemisesta voi todeta, että palautteen perusteella erityisesti Leppäveden kirjaston jatkolle on kuntalaisten keskuudessa kannatusta. Perustelut Leppäveden kirjaston palvelun sekä kirjastoauton palvelun jatkumiselle olivat pääosin samoja, joita on käsitelty jo työryhmänkin toimesta

aiemmin tässä raportissa vaihtoehtojen vertailun ja vaikutusten arvioinnin yhteydessä. Suurimmassa osassa palautteita oli tuotu esiin kirjastopalveluiden merkitystä keskeisenä sivistyspalveluna, lukemisen merkitys hyvinvoinnin lähteenä, sekä lasten lukemisen edistämisen keskeisenä paikkana. Palautteiden perusteella kaikille vastaajille ei ehkä ole avautunut mitä konkreettisesti tarkoittaa palvelutason heikennys, koska samalla kun sitä kannatettiin, ehdotettiin kirjaston toimintojen kehittämistä ja erilaisia toimintoja, joita joudutaan karsimaan, kun ylläpidetään laajempaa palveluverkkoa. Yhdessä palautteessa annettiin kritiikkiä siitä, että palautteenanto oli ohjattu vain sähköiseen kanavaan. Tämä todennäköisesti heikensi vanhemman väestön edellytyksiä päästä antamaan palautetta, ja vaikutti mahdollisesti kirjastoautoa puolustavien kannanottojen vähäiseen määrään. palautteet on dokumentoitu, ja päätöksentekijöillä on mahdollisuus perehtyä niihin. Työryhmä ei kuitenkaan julkaise palautteita yleiseen jakeluun sellaisenaan palautteiden antajien mahdollisen tunnistamisen välttämiseksi.

7. Yhteenveto

Yhteenvetona voidaan todeta, että **kaikissa esitetyissä ratkaisumalleissa saavutetaan v. 2022 talousarvion tasoon nähden asetetut talouden tasapainotusohjelman säästötavoitteet.**

Palvelutason heikentämisen malli **vaikuttaa tasaisemmin kaikkiin palveluihin**, mutta palvelua pystytään takaamaan lähipalveluna kaikkien lähikirjastojen sekä kirjastoauton käyttäjille. Kuntalaisten ja yhteisöjen antaman palautteen perusteella tämä vaihtoehto oli ehdottomasti eniten kannatettu.

Palveluverkon leikkaamisen malli **kohdentaa palvelutason heikennyksen jonkin lähikirjaston käyttäjiin ja/tai kirjastoauton käyttäjiin. Säästöpotentiaali on palveluverkon leikkaamisen malleissa suurempi.** Tämä vaihtoehto ei saanut palautekyselyssä kuin yksittäisiä kommentteja.

Kirjaston tunnuslukuja 2020-2023

KIRJASTO	TP 2020	TP2021	TP2022	TP2023
Kirjastokäynnit	114 320	140 845	147 000	150 100
Aukiolotunnit	8974	13 318	17 000	15 976
Palvelutunnit	4446	5128	5069	4234
Lainaustapahtumat	303 776	337 455	337 000	323 094
Lainajat	6669	6479	6700	6666
Lainat / asukas	16	18	18	17
E-aineistojen käyttökerrat	35 523	41 523	41 000	47 993
Käyttäjäkoulutusten määrä	67	85	242	143
Tapahtumat	56	46	234	152
Kirjastoaineisto, kpl	113 357	111 148	108 000	99 068
Vuosihankinta, kpl	5263	4720	4400	4102
Bruttomenot / asukas (€)	50	51	54	54
Aineistomenot / asukas (€)	6	6	6	5

LAUKAAN KIRJASTOAUTO	2020	2021	2022	2023
Kirjastokäynnit	4870	4749	4427	5343
Palvelutunnit	467	449	435	382
Lainaustapahtumat	22 013	23 011	23 199	22 406

LEPPÄVEDEN KIRJASTO	2020	2021	2022	*2023
Kirjastokäynnit	18 676	18 905	21 184	22 480
Omatoimikirjautumiset	1602	2631	3648	4163
Aukiolotunnit omatoimi	2019	3192	3673	3439
Palvelutunnit	1143	1212	970	760
Lainaustapahtumat	51 430	58 610	51 951	48 988

Kirjastotilastoja Laukaan lähikirjastoista 2020-2023

*Kalusteremontti 14.8.-10.9.2023, kirjasto kiinni

LIEVESTUOREEN KIRJASTO	2020	2021	2022	2023
Kirjastokäynnit	21 610	19 281	18 311	19 511
Omatoimikirjautumiset	965	2149	3034	3817
Aukiolotunnit omatoimi	2019	3221	3783	3755
Palvelutunnit	1143	1209	962	808
Lainaustapahtumat	32 625	38 653	38 065	33 915

VIHTAVUOREN KIRJASTO	2020	*2021	2022	2023
Kirjastokäynnit		9661	30 458	28 610
Omatoimikirjautumiset		975	4058	4720
Aukiolotunnit omatoimi		1186	4040	3925
Palvelutunnit		229	679	638
Lainaustapahtumat		11 187	41 044	45 294

*Kirjasto avattu 13.9.2021

Liite 1: KIRJASTOAUTOSELVITYS 2022

Liite 2: KIRJASTON KEHITTÄMISSUUNNITELMA 2022

Liite 3: ASIAKASKYSELY 2024